

Република Србија
Народна скупштина
Одбор за права детета
23 Број:06-2/3-25 - 2
20. мај 2025. године
Београд

ИНФОРМАЦИЈА

О

ЈАВНОМ СЛУШАЊУ НА ТЕМУ

„НЕОПХОДНОСТ УВОЂЕЊА ДНЕВНОГ БОРАВКА ЗА ДЕЦУ У СУКОБУ СА
ЗАКОНОМ, РОДИТЕЉИМА, ШКОЛОМ ИЛИ ЗАЈЕДНИЦОМ И ОСНИВАЊА
ПОСЕБНЕ УСТАНОВЕ НАМЕЋЕНЕ ЛЕЧЕЊУ И ОСПОСОБЉАВАЊУ“

Одбор за права детета на Четвртој седници одржаној 23. децембра 2024. године, донео је Одлуку о организовању јавног слушања на тему „Неопходност увођења дневног боравка за децу у сукобу са законом, родитељима, школом или заједницом и оснивања посебне установе намењене лечењу и оспособљавању“. Јавно слушање је одржано 20. маја 2025. године у Дому Народне скупштине.

Јавном слушању присуствовали су народни посланици: Ана Брнабић, председник Народне скупштине и Одбора за права детета, Загорка Алексић, заменик председника Одбора, прим. др Нада Мацура, Татјана Петровић Стојковић, Анита Нешић, Ило Михајловски, Бранимир Јовановић, Милија Милетић, Славица Радовановић, Марина Мијатовић, др Милица Марушић Јаблановић, др Марко Атлагић, председник Одбора за образовање, науку, технолошки развој и информатичко друштво, Наташа Михајловић, др Александра Томић и Ана Ераковић, чланови и заменици чланова Одбора; као и Сташа Стојановић, Ненад Крстић, Светлана Милијић, Горан Николић, Татјана Николић, Лидија Начић, Санела Страиновић, Снежана Јовановић, Драгана Арсић, Наташа Милић Милаш, Мирослав Петрашиновић, Миљана Милојевић, Оливера Денић, Сања Ћаловић, Сања Милошевић, Ана Јаковљевић, Александар Јовановић, Ђорђе Комленски и Дијана Радовић.

Јавном слушању су присуствовали и: Јелена Жарић Ковачевић, министар за бригу о породици и демографију; Зоран Пашалић, Заштитник грађана; Мирослав Васић, посебни саветник министра за рад, запошљавање, борачка и социјална питања; др Марија Маљковић, доцент на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију и експерт у области специјалне педагогије; Зоран Милачић, директор Центра за заштиту одојчади, деце и омладине Звечанска; Ружица Петровић Гашевић, школски психолог и председница Секције психолога средњих школа Друштва психолога Србије; Александра Степановић, Управа за извршење кривичних санкција Министарства правде; Вера Софреновић, Савет за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција према малолетницима.

Радос Пејовић, државни секретар и Вукота Влаховић, шеф Одсека за управно-надзорне послове у области породичноправне заштите, Министарство за бригу о породици и демографију; Биљана Зорић Димић, директор и Данијела Анжел Ковачевић, координатор Дневног боравка, СОС Дечије село Краљево; Весна Мраковић, национална директорка и Данијела Барјактаревић, виша сарадница за развој програма, Фондација СОС Дечија села Србије; Славица Новаковић, директор, Марина Милошевић, стручни радник и руководилац услуге, Милица Лековић, стручни радник и Бојана Луковић, стручни радник и руководилац услуге, Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“, Крагујевац; Наташа Раичевић, директор Центра ГРИГ, Београд; Марина Симовић Драшковић, в.д. директора, Зорица Мајданцић, саветник, Марина Коцић, саветник и Сања Кљајић, Републички завод за социјални заштиту; Владимир Ћорац, мајор полиције, Одсек за малолетничку делинквенцију Министарства унутрашњих послова; Игор Јурић, председник Центра, Александра Цветковић, дефектолог и координатор Дневног боравка, Владимир Пауновић, социолог и Александар Југовић, редовни професор и члан Саветодавног одбора, Центар за несталу и зостављану децу; Милена Тимотијевић, УНИЦЕФ; Татјана Миленковић Кајкут, директор и Милан Јовковић, руководилац, Завод за васпитање деце и омладине Београд и Ратко Станимировић, социолог.

Јавно слушање отворила је **Ана Брнабић**, председник Народне скупштине и председник Одбора за права детета, и том приликом пожелела добродошлицу свим гостима. Захвалила се народној посланици др Милицы Марушић Јаблановић на чији предлог је Одбор организовао Јавно слушање на ову значајну тему. Председница је подсетила присутне, да је Одбор посебну пажњу посветио превенцији и спречавању свих облика насиља које укључује децу, да су ту препознати и проблеми деце у сукобу са законом, како оне која су кривично одговорна, тако и оне која нису, а немају одговарајућу подршку породице и заједнице. Председница је истакла да је сврха Јавног слушања прибављање информација и стручних мишљења у вези са овом темом. Полазећи од тога, да посебна установа за лечење и оспособљавање спада у мултисекторске услуге социјалне заштите, позвала је представнике министарстава и установа надлежних ресора, а с обзиром на то, да је услуга дневног боравка у надлежности јединице локалне самоуправе, позвани су представници надлежних секретаријата, односно управа из три највећа града у Републици Србији, као и организације цивилног друштва које пружају услуге дневног боравка.

У уводном делу Јавног слушања присутнима су се обратили:

Јелена Жарић Ковачевић, министар за бригу о породици и демографију, истакла важност и осетљивост теме која се односи на децу која су у сукобу са породицом, заједницом и законом, коју систем често примећује тек када направе погрешан корак, као и да је важно разумети да деца нису преступници по природи, већ жртве сложених породичних, социјално-економских околности, а некад и здравствених проблема. Указала је на неопходност тесне сарадње свих сектора како би се креирао систем који види, разуме и активно помаже деци да се врате на прави пут, односно који ни једно дете не сме оставити без подршке. Министарка је изнела податке да је у 2022. години евидентирано 14.219 малолетника са проблемима у понашању и у сукобу са законом, а да је 17,7% удео малолетника млађих од 14 година, од којих су неки извршили и најтежа кривична дела.

Указала је на важност постојања мера подршке и помоћи породицама, као и стављање на располагање других институционалних и ванинституционалних мера како би се обезбедило да се са децом поступа у складу са стандардима прописаним Конвенцијом о правима детета. Министарка је на крају истакла да ће Министарство за бригу о породици и демографију активно учествовати у реализацији наведених мера, укључујући и мере које су тема данашњег јавног слушања, заједно са другим релевантним субјектима.

Зоран Пашалић, Заштитник грађана, подсетио је присутне да је важећим Законом о Заштитнику грађана, као и оним претходним, бригом о дечијим правима посвећен посебан сектор унутар ове институције и да она посебну пажњу придаје дечијим правима и њиховој заштити. Навео је неколико трагичних случајева, који су изазвали пажњу јавности, а у којима је Заштитник грађана поступао. Упознао је присутне да је 51,9% деце оправдава насиље и да је толеранција на насиље међу децом у порасту за десет посто. Изразио је подршку увођењу дневних боравака за децу у сукобу са родитељима, школом, заједницом и нарочито вршњацима, јер је то најчешћи облик насиља међу децом. Такође је навео, да ће инсистирати на изменама и допунама закона који се односе на права деце, како би се успоставиле и обавезе деце на социјално прихватљиво понашање. Критички се осврнуо на ситуације непrepoзнавања обавеза у пракси од стране различитих институција и пребацивања одговорности са једне на другу институцију и позвао на доследну примену васпитно-образовне функције школе. На крају свог излагања је похвалио иницирање образовања посебне установе за лечење и оспособљавање, јер је пракса показала да њен недостатак изазивао многе проблеме.

Мирослав Васић, посебни саветник министра за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, подсетио је присутне да услуге дневног боравака имају за циљ унапређење квалитета живота деце и младих у њиховој заједници кроз развој социјалних, психолошких и физичких вештина које доприносе њиховој самосталности и социјалној интеграцији. Такође је подсетио да је Правилником о ближим условима и стандардима социјалне заштите дефинисана група корисника услуга дневног боравака, међу којима су и деца и млади који су дошли у сукоб са законом, породицом или заједницом, као и кадровски, технички, инфраструктурни и програмски стандарди које морају испунити пружаоци услуге да би добили лиценцу за рад. Упознао је присутне да постоје четири лиценцирана пружаоца услуга дневног боравака у Србији, и то у Бору, Краљеву, Крагујевцу и Крушевцу, као и да је њихове услуге, у 2023. години, користило 119 деце и младих са проблемима у понашању (100 деце и 19 младих). Затим је констатовао да би број корисника требало да буде већи, да треба повећати број лиценцираних пружаоца услуга дневног боравака и унапредити постојеће капацитете континуираним усавршавањем стручних сарадника ради стицања специфичних знања за рад са децом која имају емоционалне и понашајне тешкоће. На крају свог излагања је упознао присутне да је Министарство подржало иницијативу Министарства правде за образовање посебне установе за лечење и оспособљавање, као и да ће и у будућности пружити сву неопходну помоћ у оквиру свије надлежности.

По завршетку уводних излагања уследила су обраћања у оквиру првог панела „Услуге социјалне заштите у раду са децом која су у сукобу са законом, родитељима, школом или заједницом“.

Др Марија Маљковић, доцент на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију и експерт у области специјалне педагогије, изразила је уверење да се на овом Јавном слушању не говори само о мерама социјалне заштите, већ о друштвеној

оријентацији да посебну пажњу посвети младима који су у сукобу са школом, заједницом и законом. Подсетила је присутне да су ове мере предвиђене Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица и Законом о социјалној заштити, али да у пракси не постоје услови за њихово спровођење. Нагласила је да су, упркос свим реформама правосуђа по мери детета и системским реформама, две осетљиве категорије деце остале непрепознате, деца млађа од 14 година (кривично неодговорна) и деца и млади са менталним проблемима и комбинованим тешкоћама. Изнела је податак из истраживања које показује да 85% младих у установама за извршење санкција, који имају менталне сметње, не добијају адекватан третман. Истакла је важност формирања установе за лечење и оспособљавање младих; указала на ефикасност васпитне мере појачаног надзора уз дневни боравак у одговарајућој установи за васпитање и образовање и да је у периоду од 2006. до 2023. године изречена само у 88 случајева. У наставку свог излагања, изнела је одређене недостатке институционалног и ванинституционалног третмана ове категорије деце и истакла да је мера појачаног надзора уз дневни боравак осмишљена да превазиђе те недостатке. Пре свега је нагласила важност што ова мера омогућава детету да остане у својој социјалној средини, што смањује изолацију и стигматизацију, омогућава наставак школовања детета, укљученост у породични живот и стручну подршку породици да поврати своју функцију. Указала је и на бенефите које имају локалне заједнице од дневних боравака, а који се огледају у растерећењу психолошко-педагошке службе школе, смањења притиска на центре за социјални рад и бољу ресоцијализацију. Рекла је да стручни кадар који треба да ради у дневним боравцима постоји и да се школује на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију, али да нису довољни стручњаци само једног профила, те да је због тога потребна мултисекторска сарадња. На крају је изразила наду да ће овај данашњи скуп допринети убрзању формирања читаве мреже дневних боравака, као и посебне установе за лечење и оспособљавање, уз превазилажење тешкоћа међусекторске сарадње.

Зоран Милачић, директор Центра за заштиту одојчади, деце и омладине Звечанска, укратко је представио Установу чији је директор и упознао присутне, да поред домског смештаја деце, ова установа развија различите услуге превентивног карактера које служе како би се подржала биолошка породица и како деца не би ушла у ове установе. Изразио је уверење да у превентивне услуге треба више улагати, јер је институција нужно зло. У том контексту је поменуо да је број деце у домовима у Републици Србији смањен од 2000. године са 2000 на 700 деце и да је овај процес деинституционализације спровело Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у сарадњи са УНИЦЕФ-ом. Затим је као наставак процесу деинституционализације предложио развијање три услуге превентивног карактера и то: Услуга породичног сарадника, која се показала као врло ефикасна у пружању помоћи биолошкој и широј породици како би мањи број деце улазио у систем. Услуга је временски ограничена и пружа је стручњак који би пролазио лиценцирану обуку у Републичком заводу за социјалну заштиту. Такође је навео да постоје и израђени стандарди за ту услугу и да би у њено ширење могло да се крене уз подршку Министарства. Услуга дневног боравака, кроз чије пружање би се могао одвојити рад са децом испод и изнад 14 година, односно кривично неодговорном и одговорном децом. Као пример добре праксе, навео је рад „СОС дечије село“ из Краљева које пружа ову услугу. Као предности пружања ове услуге навео је да она омогућава оснаживање капацитета породице, смањење броја деце у рецидиву, додатну алтернативу строгим казнама и значајно растерећење за Републички буџет. Као трећу услугу, навео је социјално-здравствену услугу, односно посебну установу за лечење и оспособљавање,

која је намењена деци и младима без родитељског старања, са поремећајима у понашању и психотичним симптомима. Упознао је присутне да је Установа из које долази, уз подршку водећих дечијих психијатара, урадила програм рада ове посебне установе, која захтева мултисекторски приступ. У наставку излагања информисао је присутне да је у оквиру Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања образована Радна група у оквиру које се дошло до закључка да би добро решење било оснивање центра који би се бавио подршком и развојем ванинституционалних услуга. Услуге које би биле укључене у оквиру овог центра су породични сарадник, телефонске услуге и дигитално саветовање (финансирање са националног нивоа) и дневни боравци (финансирање са локалног нивоа). Као предности овог системског решења, навео је боља подршка породици, мање деце у институцијама и уштеда буџетских средстава три до пет пута у односу на тренутне трошкове.

Ружица Петровић Гашевић, школски психолог, председница Секције психолога средњих школа Друштва психолога Србије, захвалила се на позиву и извинила што ће у свом излагању покушати да кроз шири контекст укаже на важност системске подршке школама. Најпре је указала на повећане потребе подршке ученицима кроз индивидуални приступ због разних проблема и потешкоћа са којима се суочавају, као што су: проблеми у савладавању градива, поремећај пажње, апатија, недостатак амбиције, немотивисаност итд. Затим је навела и проблем повећања броја нефункционалних и непотпуних породица, као и преовлађујућег попуштајућег васпитног стила, без постављања граница. Такође је подсетила да постоји и више група ученика којима је потребна подршка кроз индивидуални приступ, као што су деца са сметњама у развоју, деца са поремећајима у понашању, надарена деца и деца која болују од тешких болести. Затим је констатовала да у школама у којима има 500 до 1000 ученика ради један психолог, да су оптерећени и многим другим активностима као што је администрација, рад са родитељима и наставницима, као и да је њихова улога саветодавна и да немају извршна овлашћења, што утиче на квалитет рада са ученицима којима је подршка потребна. Похвалила је протоколе који регулишу институционалну сарадњу, али је указала на проблеме у пракси који се огледају у томе да често не добијају повратне информације од других институција или су оне неупотребљиве, а ни родитељи нису у обавези да о томе информишу школу. Зато је за школе веома важна сарадња са центрима за социјални рад, здравственим установама и полицијом. Осврнула се и на образовни систем, где је, како наводи, фокус стављен на образовне исходе, завршне испите и градиво, а да је васпитна улога школе занемарена. Изразила је уверење да би увођење дневних боравака за децу са проблемима у понашању допринело значајној подршци деци у регулисању њиховог понашања, развоја радних навика и подршке у учењу, док би с друге стране, они представљали и системску подршку школама, наставницима и стручним сарадницима.

У оквиру другог панела који се односи на постојеће услове за остваривање сврхе васпитних мера које се изричу малолетним учиниоцима кривичних дела, присутнима су се обратили:

Александра Степановић, Управа за извршење кривичних санкција Министарства правде, представила је активности и резултате Управе у вези са васпитним мерама заводског типа, у оквиру Стратегије развоја система извршења кривичних санкција. Подсетила је присутне да је васпитно-поправни дом у Крушевцу једина установа за извршење ове заводске мере који просечно има 190 штићеника смештених у новим павиљонима изграђеним по стандардима Савета Европе.

Упознала је присутне са редовним активностима штићеника у Дому, које укључују школовање, обуке за одређена стручна занимања, учешће у уметничким, спортским и едукативним радионицама. Такође се примењују специјализовани групни програми третмана, као што су општи когнитивно-бихевиорални програм, програм за зависнике од дрога, превенцију суицида и за починиоце насилних кривичних дела, које спроводе службеници обучени у сарадњи са Канцеларијом Саветом Европе у Београду. Истакла је да припрема за отпуст малолетника представља најважнији сегмент за његову успешну реинтеграцију у друштвену заједницу, који се унапређује спровођењем пројекта Управе у сарадњи са Саветом Европе, а који финансира ЕУ. Указала је на важност сарадње више институција (министарствима, центрима за социјални рад, Националном службом за запошљавање) у циљу укључивања малолетника у друштвену заједницу. Упознала је присутне да се припрема нови Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (у даљем тексту - Закон) чија би делотворна примена зависила од међусекторске сарадње. Истакла је потребу за формирањем установе социјално-здравственог типа која би омогућила извршење васпитне мере из члана 23. Закона, која би била алтернатива мерама упућивања у вапитно-поправни дом и обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи. Подсетила је да правни основ за формирање ове установе постоји у члану 58. Закона о социјалној заштити.

Вера Софреновић, чланица Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција према малолетницима, подсетила је присутне да је чланом 23. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (у даљем тексту - Закон о малолетницима) предвиђена могућност изрицања васпитне мере упућивања у посебну установу за лечење и оспособљавање. Судови нису у могућности да изрекну ову меру јер таква установа у Србији не постоји већ 19 година, чиме се онемогућава пуна примена закона и крше права малолетника. Изнела је податак да се у пракси уочава све већи број малолетника, као и деце млађе од 14 година (кривично неодговорне), која имају изражене проблеме у понашању проузроковане менталним сметњама, а чине и тешка кривична дела. Посебно је истакла да је чланом 60. Закона о социјалној заштити омогућено да се у овој социјално-здравственој установи збрину и малолетници млађи од 14 година са сличним проблемима. Напоменула је да постојеће установе (установе социјалне заштите, васпитно-поправни домови, васпитне установе, затворска болница) нису конципиране да одговоре на вишеструке и сложене потребе и проблеме ове категорије деце. Истакла је да се решавање проблема ове категорије деце може постићи мултисекторским приступом, односно ангажовањем правосуђа, социјалне заштите, здравства и образовања. Затим је представила пример из праксе, малолетника без родитељског старања који је, од своје 12. године више пута био измештан из установа због агресивног понашања и здравствених проблема (психичких и физичких). У недостатку одговарајуће установе где би добио одговарајући третман, наставо је у пунолетству да чини кривична дела. На крају свог излагања је нагласила да непостојање посебне установе за лечење и оспособљавање онемогућава примену закона и представља озбиљно кршење права малолетника који захтевају посебан третман и подршку и апеловала на хитно предузимање корака на нивоу државе у циљу њеног оснивања.

По завршетку обраћања предвиђених агендом Јавног слушања, председавање је преузела заменица председнице Одбора за права детета Загорка Алексић. Отворена је дискусија у којој су учествовали:

Марина Мијатовић, народна посланица, посебно је истакла значај теме Јавног слушања у сврху сагледавања примене самих прописа, додајући да без обзира што су законски оквири, прописи и правилници формално успостављени, долази до значајних потешкоћа у фази њихове конкретне примене. Мијатовић је изнела податак да закон који регулише заштиту лица са менталним сметњама постоји већ тринаест година, али да се у пракси не примењује у потпуности. Посебно је указала на недостатак сарадње између релевантних институција, што додатно отежава реализацију предвиђених мера. У том контексту, она је нагласила потребу да се у процес измена законских прописа, који су од значаја за увођење боравка, измене све релевантне одредбе истовремено, како би се избегло фрагментарно мењање појединих чланова, које у судској пракси и судским поступцима онемогућава примену прописа. Такође је указала на ризик од стигматизације деце са менталним сметњама. У том светлу, посланица је истакла да је неопходно пажљиво приступити евентуалној измени Закона о заштити лица са менталним сметњама, посебно у делу који би омогућио примену специфичних мера на децу која су кривично неодговорна. Између осталог додатно је указала на ограничене кадровске и институционалне капацитете центара за социјални рад. Посебно је изразила забринутост поводом најава да би стручњаци који ће радити у дневним боравцима за децу требало да долазе из истог круга професија као они који већ раде у центрима за социјални рад, а истовремено се указује на недовољан број запослених у тим центрима. Ово, по њеном мишљењу, отвара питање о томе како ће се тај кадровски дефицит превазићи у пракси. На крају излагања, посланица је подвукла и потребу за унапређењем сарадње између центара за социјални рад и школа, односно васпитно-образовних установа, сматрајући да та сарадња тренутно није на задовољавајућем нивоу и да је потребно интензивирати.

др Марко Атлагић, народни посланик и председник Одбора за образовање, науку, технолошки развој и информатичко друштво, је у свом излагању указао на проблеме у систему васпитања и образовања, који, како је навео, трају непромењено деценијама, те да се идентични педагошки изазови јављају и данас. Указао је на одсуство школских педагога на скупу, што је, по његовом мишљењу, симптом дубље институционалне запуштености педагошке струке. Атлагић је подржао иницијативу Одбора за права детета и оценио Јавно слушање као вредан корак ка обнови педагошког дискурса на нивоу државе. Између осталог, изнео је замерке на начин на који се пишу наставне припреме и дефинишу васпитни циљеви у пракси, истичући да се тиме обезвређује педагошка функција наставника. Изнео је став да се у образовању придаје прекомерна пажња психологији, науштрб педагогије, и да је већина изазова у школама превасходно педагошке природе. Изнео је и лични увид, базиран на свом дугогодишњем искуству у раду са децом и студентима, да се у образовном систему спроводи системско занемаривање васпитне функције школе. Посебно је нагласио да факултети не прате савремене педагошке токове, што се, по њему, огледа у лошем избору предмета и недовољној професионалној припремљености наставника. Такође, подвукао је важност промене парадигме у називу закона залажући се да се редослед термина измени у закон о „васпитању и образовању“, чиме би се симболично ставио акценат на примарност васпитне функције, истичући да је примаран циљ васпитања изградња пристојног друштва.

Славица Радовановић, народна посланица, по вокацији специјални педагог за ресоцијализацију лица са поремећајима у друштвеном понашању, поделила је увид заснован на свом дугогодишњем искуству у Министарству унутрашњих послова.

Посебно је нагласила значај сарадње са Центром за несталу и злостављану децу, захваливши се Игору Јурићу, чији је рад оценила као инспиративан и пример упорне борбе за права и добробит деце. Нагласила је да је тема о којој се расправља од општег интереса, изразивши задовољство због заједништва и међусобног уважавања свих актера који се овим питањем баве. Такође, изразила је и забринутост што се током више од три деценије непрекидно понављају исти проблеми у институционалном оквиру (недостатак кадрова и материјалних ресурса у центрима за социјални рад, као и у стручној служби педагога и психолога). Изнела је запажање да се упркос дуготрајним упозорењима, системски дефицити нису отклонили. Радовановић је посебно указала на сложеност рада са децом до 14 година која су кривично неодговорна. Истакла је да та деца не смеју бити препуштена себи због недостатка кадровских ресурса у релевантним институцијама. Према њеном мишљењу, решавање проблема мора бити свеобухватно и обухватати не само рад са самим дететом већ и са породицом, која често није у стању да препозна или прихвати постојање проблема. Указала је и на феномен рецидива као последицу недовољне интервенције у породичном контексту. Посебно је нагласила да уколико се ради искључиво са дететом, без паралелне подршке породици и без дугорочног праћења, не може се постићи истинска ресоцијализација. На крају излагања, Радовановић је упутила апел да све институције изврше озбиљну, критичку анализу сопственог деловања и да се уједине у решавању комплексних социјалних проблема који погађају децу и друштво у целини.

Александар Југовић, члан Саветодавног одбора Центра за несталу и злостављану децу, као и професор социјалне политике на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију и Факултету политичких наука Универзитета у Београду, подржао је идеју ширења дневних боравка као недостајуће услуге у систему социјалне заштите. Посебно је истакао да према подацима из 2022. године дневни боравци за децу са проблемима у понашању постоје у само три локалне самоуправе у Србији. У политичком смислу, Југовић је нагласио да подршка развоју дневних боравка представља имплементацију савремених политика, као што су развој услуга у заједници, деинституционализација и доследна примена принципа најбољег интереса детета, као и формирање правосудног система прилагођеног деци, односно политике правосуђа по мери детета. Полазећи од стручног-методолошког аспекта, указао је на три главна разлога због којих дневни боравци представљају значајан ресурс. Прво, јер омогућавају рану интервенцију и благовремено препознавање проблема, затим, јер обједињују рад са дететом, породицом и заједницом, што представља интегрисани приступ и из разлога што имају снажан превентивни ефекат. Југовић је навео уочене изазове у процесу лиценцирања ове услуге и указао на опасност да процес стандардизације прерасте у бирократизацију, чиме се суштински онемогућава развој услуга. У том контексту је апеловао на надлежна министарства да узму у обзир искуства организација које се тренутно налазе у поступку лиценцирања и да идентификују кључне административне и техничке препреке. Посебно је истакао да је тим Центра за несталу и злостављану децу развио оригиналан модел дневног боравка под називом „Укључи се“, као и да је у вези са тим израдио публикацију која садржи основне концепте ове услуге и најавио да ће ова публикација бити доступна широј јавности, са циљем да послужи као водич другим локалним самоуправама које желе да покрену сличне услуге.

Оливера Денић, народна посланица је истакла важност теме којом се бави јавно слушање, нагласивши да је реч о проблему који је препознат не само у Србији него и у читавом свету. Обраћајући се не само у својству народне посланице, него и мајке двоје деце школског узраста и некадашњег просветног радника, изразила је задовољство што

се окупио велики број људи као показатељ постојања спремности не само за препознавање и постављање проблема, већ и за активно учешће у његовом решавању. Посебно је нагласила да је наш заједнички циљ изградња здравог друштва и сигурног окружења у којем ће деца одрастати у безбедним условима и имати могућност за квалитетно школовање. Посланица је указала на чињеницу да корени многих проблема леже у породици, али је такође нагласила да је школа често прва институција у којој се ти проблеми манифестују. Посебно је истакла важност улоге школе у раном препознавању тешкоћа у понашању и потребе за интервенцијом и истовремено указала да, независно од законских оквира, сви који су у контакту са децом имају људску обавезу да препознају и реагују на проблем. Подржала је иницијативу оснивања дневних боравка као једног од начина системске интервенције, али је истакла потребу да се посебна пажња усмери на мање и затворене средине. Указала је на проблем да у мањим срединама, попут Сокобање, постоји извесна задршка у дијагностификовању и реаговању на проблеме, због друштвеног менталитета и блиских познанстава. Из тих разлога је апеловала на јединице локалне самоуправе и све релевантне чиниоце да буду међусобно повезани, како би се системски приступило решавању ових питања на нивоу целог друштва.

Милена Тимотијевић, представница УНИЦЕФ-а, у свом излагању изразила је захвалност на позиву и похвалила иницијативу за организовање јавног слушања на тему која је, како је нагласила, изузетно сложена и захтева свеобухватану сарадњу свих актера у друштву. Подржала је увођење дневних боравка као мере и изразила слагање са претходним говорницима у погледу истицања значаја и предности дневног боравка. Изнела је и неколико принципа које УНИЦЕФ промовише као темељне принципе када је у питању изналажење ефикасних решења у области заштите деце која су у ризику или су већ у сукобу са законом. Као први принцип, изнела је значај развојне перспективе, указујући да су у питању деца чији је когнитивни и емотивни развој још увек у току, што захтева сензибилан и прилагођен приступ њиховим потребама, али и потребама њихових породица, родитеља и старатеља. Као други кључни аспект, истакла је значај системског приступа, посебно похваливши што је током расправе више пута истакнута потреба за системским приступом. Према њеном мишљењу, решења се не могу тражити унутар једног система, већ је неопходна подршка и прецизно дефинисање сарадње између система социјалне заштите, правосудног, образовног и здравственог система. Објаснила је да управо системски приступ омогућава континуума услуга, односно мрежу услуга од превентивних мера, у којима школе играју кључну улогу, преко таргетираних интервенција као што су дневни боравци, до високо специјализованих услуга за децу са најсложенијим потребама којима је потребна најсложенија специјализована подршка. По питању потребе оснивања установе намењене лечењу и оспособљавању, подсетила је да сваки корак у том правцу мора бити усклађен са међународним стандардима за заштиту права детета, које је Република Србија већ усвојила и поштује, попут мере лишавања слободе. Посебно је нагласила да мера лишавања слободе мора бити крајње средство, уз пажљиво изрицање и само када је то заиста неопходно, док се приоритет мора дати услугама у заједници и превентивном раду. На крају обраћања је закључила да УНИЦЕФ остаје поуздан партнер Влади Републике Србије и свим другим актерима који раде на заједничким циљевима у области заштите права детета.

Татјана Николић, народна посланица, по вокацији мастер дефектолог са више од три деценије искуства у здравству, посебно је нагласила важност интересекторске сарадње и подизања свести о потреби коришћења услуга у области социјалне заштите које се развијају у јединицама локалне самоуправе. У домену финансирања, указала је

на алтернативне modele финансирања и нагласила да не треба ограничити изворе финансирања само на буџете локалних самоуправа, већ укључити и наменске трансфере као и средства из опортунитета, као и коришћење средстава из различитих фондова, донација и конкурса. Указала је и на сложеност поступка лиценцирања и строге захтеве који произилазе из актуелног Правилника о стандардима, оценивши да је поступак административно и технички изузетно захтеван, те да може бити препрека мањим организацијама које желе да покрену овакве услуге. Посебно је нагласила да не треба чекати изрицање васпитне мере од стране суда да би дете добило подршку, већ да подршка треба да буде доступна у фази када се уочи потреба. У том контексту је подсетила на значај саветовалишта за брак и породицу и нагласила да ова саветовалишта имају кључну улогу у превенцији. На крају је подвукла да је неопходно створити системску, умрежену сарадњу свих актера како би се створили услови за благовремено реаговање и спречавање осипања деце из образовног система.

Сања Милошевић, народна посланица, по вокацији мастер дефектолог, у свом излагању истакла је вишеструки значај теме којом се бави јавно слушање, нагласивши да је реч о важном сегменту не само социјалне, већ и здравствене заштите деце у сукобу са законом. Милошевић је посебно указала на то да су деца са поремећајима у понашању и у сукобу са законом једна од најугроженијих и најстигматизованијих група у друштву. Између осталог, посебно је истакла важност благовременог препознавања ризичних, али и протективних фактора у животу деце, било да се они јављају унутар породичног или ширег социјалног контекста и нагласила да се управо у томе крије основ за превенцију и рану интервенцију. Посебно је изразила задовољство због чињенице да је велики број дефектолога укључен у ову расправу, што је по њеном мишљењу, доказ колико је струка мотивисана и спремна да се активно укључи у решавање проблема деце са поремећајима у понашању. Такође, указала је на то да у Србији већ постоји адекватан образовни профил, а то су стручњаци са Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, са модула за превенцију и третман поремећаја понашања, који поседују велико знање и изразила наду да ће ови стручњаци, након оснивања установе, добити заслужено место у систему и активно допринети њеном функционисању.

Весна Мраковић, национални директор Фондације СОС Дечија села Србије, је истакла да ова организација већ две деценије у Србији спроводи дугорочне програме подршке породицама у ризику, са циљем превенције измештања деце у алтернативни смештај. Посебно је истакла да је њихова организација један од ретких лиценцираних пружалаца услуге дневног боравка за децу са проблемима у понашању услуга коју тренутно спровode једино у Краљеву, где су сопственим средствима изградили објекат који задовољава високе законске стандарде. Истакнуто је да у Србији постоје само три лиценцирана пружаоца ове услуге, због ригорозних и често непрактичних услова за лиценцирање, као што су високи захтеви за противпожарну заштиту. Навела је да чак ни домови за децу не испуњавају све прописане услове. Критички се осврнула на кадровске стандарде, нарочито, како је рекла, ограничење да један стручни радник може истовремено радити само са петоро деце, што значајно подиже цену услуге и ограничава обим рада. Указала је на потребу за флексибилнијим критеријумима запошљавања уз признавање општег образовања, искуства и акредитованих обука. Посебно је нагласила проблем неодрживог финансирања. Организација се противи финансирању путем пројеката и наменских трансфера, јер услуге попут ове морају бити трајне и стабилно финансиране, с обзиром на то да се рад са децом и породицама често одвија током више година. Као пример нефункционалности система, наведен је град Београд који је у градској одлуци предвидео услугу дневног боравка, али није обезбедио буџетска

средства. Када је буџет накнадно уведен, приоритет је дат државним институцијама, којих има веома мало. Указано је да проблеми нису ограничени само на услугу дневног боравка, већ се односе и на низ других услуга у заједници које су или прескупе или нису законом обавезујуће за локалне самоуправе. Позвала је на ревизију стандарда, увођење обавезујућег минималног пакета услуга и системску подршку, посебно у финансирању.

Сања Кљајић, представница Републичког завода за социјалну заштиту изразила је захвалност на иницијативи за јавно слушање и нагласила улогу Завода у пружању стручне подршке центрима за социјални рад. Указала је на застарелост стандарда за дневне боравке за децу са проблемима у понашању и истакла потребу за њиховом ревизијом. Навела је да се центри за социјални рад све чешће суочавају са децом млађом од 14 година која су починила тешка кривична дела, а након отпуста из здравствених установа нема адекватног смештаја за њих. Завод је због тога покренуо иницијативу ка ресорним министарствима за оснивање специјализоване установе за интензиван третман овакве деце. Иако не постоји званично истраживање, процењује се да у Србији тренутно има 50–60 такве деце, са ризиком од понављања дела. Неопходно је формирати институцију са јасним програмом, кадровским ресурсима и буџетом, у којој би се примењивали интензивни програми психотерапијских третмана. Истакла је да није пресудно да ли ће установа бити у систему здравства или социјалне заштите, већ да буде функционална и безбедна и указала на потребу постојања мултидисциплинарног тима стручњака (психијатара, психолога, социјалних радника, педагога и медицинског особља). Поменула је и структурне проблеме система социјалне заштите, попут недовољног броја стручњака у центрима за социјални рад, нарочито у мањим срединама, као и на драстичан мањак дневних боравка за децу са проблемима у понашању. На крају свог излагања апеловала је да се што пре пронађу механизми, којим би били започети конкретни кораци ка формирању установе за интензиван третман деце са поремећајем у понашању и личности, како би се адекватно одговорило на растуће потребе заштите ове категорије деце.

Александра Цветковић, координаторка дневног боравка у оквиру Центра за несталу и злостављану децу, у свом излагању поделила је конкретно искуство и увиде из процеса припреме и лиценцирања услуге дневног боравка за децу са проблемима у понашању и децу у сукобу са законом. Истакла је да Центар већ готово две године ради на покретању ове услуге и указала на бројне административне и финансијске изазове који прате тај процес. Посебно је нагласила да Центар располаже адекватним простором и стручним тимом, али да су стандарди лиценцирања, посебно у области противпожарне заштите, толико ригорозни да представљају озбиљну препреку, чак и за организације које испуњавају све остале услове. Подвукла је да ови захтеви, праћени обимном папирологијом и значајним трошковима, ограничавају капацитет многих организација да уопште покрену услугу. Изразила је задовољство што се на јавној расправи говорило и о постпеналној подршци, нагласивши да Центар већ планира развој програма под називом „Подржи ме“, који ће уследити након дневног боравка „Укључи се“. Истакла је да је искуство из досадашњег рада и припреме за лиценцирање показало да је подршка деци неопходна и након завршетка програма боравка, као и подршка њиховим родитељима, што отвара простор за континуитет у интервенцији. Поред тога, информисала је учеснике да ће публикације о оба програма „Укључи се“ и „Подржи ме“ ускоро бити доступне широј јавности, као допринос стручном и практичном дискурсу у овој области. Посебно је истакла да су програми пажљиво развијени од стране стручњака са вишедеценијским искуством, што им даје снажан професионални кредибилитет. Такође је указала важан проблем недостатка дечјих психијатара у Војводини, наводећи

да се о томе мало говори, иако је то кључно за квалитетан рад са овом специфичном циљном групом. Позвала се на сведочења Центра за социјални рад у Новом Саду, са којим имају потписан споразум о сарадњи, и који указује да без овог профила стручњака значајан део интервенција остаје неостварен. Излагање је завршила освртом на важност сарадње између организација цивилног друштва и институција социјалне заштите, нагласивши да Центар за несталу и злостављану децу планира у најкраћем року да покрене дневни боравак на територији Војводине, чим се оконча процес лиценцирања. Упозорила је да, поред правних и организационих изазова, постоје и системски кадровски проблеми који морају бити приоритетно решавани, како би деца у сукобу са законом добила стручну, правовремену и адекватну подршку.

Ана Ераковић, народна посланица, изразила је сагласност са претходним говорницима, посебно у вези са изузетно строгим условима за лиценцирање дневних боравка. Указала је на несаглашеност законских оквира – Закон о малолетницима увео је васпитну меру дневног боравка 2005. године, док је Закон о социјалној заштити донет касније и поставила питање да ли је надлежно министарство разматрало усклађивање ових закона и поједностављивање лиценцих процедура. Такође је указала на недовољно укључивање локалних самоуправа у решавање проблема малолетничке делинквенције и потребу за њиховим већим ангажовањем у развоју и финансирању услуга у заједници.

На крају је затражила и податке о ефикасности дневног боравка, тј. колико деце која су користила ову услугу поново чине кривична дела, а колико их се успешно ресоцијализује. На питање је потом одговорила Весна Мраковић, истичући да је током две и по године рада са 23 деце и младих у њиховом дневном боравку није било повратника.

др Милица Марушић Јаблановић, народна посланица, захвалила се свим учесницима на ангажовању и подели искустава, нагласивши да ће Одбор за права детета радити на имплементацији предложених решења. Истакла је да је током слушања постало јасно да се деца са проблемима у понашању налазе у празнини између различитих институција полиције, судства, центара за социјални рад и школа које немају адекватне капацитете да реагују, што резултира понављањем делинквентног понашања. Навела је пример деце која су починила преко 300 кривичних дела пре него што је јавност реаговала, и критиковала чињеницу да се систем ангажује тек након медијски експонираних случајева. Указала је да су корисници дневних боравака хетерогена група, од деце из ризичних и маргинализованих породица до оних који излазе из институција и треба им додатна подршка. Позвала се на пример београдске невладине организације која је, према њеним речима, бележила 80% успеха у спречавању рецидива код деце, али је угашена 2018. због недостатка финансијске подршке, иако је имала препоруку суда. Осврнула се и на сопствену иницијативу из 2022. за измену градске одлуке о социјалној заштити, која је прихваћена, али дневни боравци још увек нису отворени. Поставила је директно питање Градском секретаријату за социјалну заштиту, зашто се толико чека, када је све познато како услуга треба да изгледа, колико кошта, ко би је могао спровести, али се и даље не предузима ништа конкретно. У делу излагања посвећеном оснивању специјализоване установе, изразила је забринутост што ниједно министарство није преузело одговорност, упозоривши да је неприхватање надлежности опасније од стигматизације. Поставила је конкретна питања о меморандуму о сарадњи, буџету и институционалном оквиру нове установе. Подсетила је да је Савет за малолетнике већ два пута упозорио на нужност њеног оснивања.

Закључила је да, након трагичних догађаја попут оних у ОШ „Рибникар“, нема више времена за чекање, и позвала све надлежне да одмах предузму конкретне кораке.

На крају јавног слушања **Загорка Алексић**, заменица председнице Одбора за права детета је изразила задовољство што се на основу излагања и дискусије може закључити да су препознати приоритети за реализацију и проширење услуге дневних боравака за децу са проблемима у понашању, као и да имајући у виду да установа намењена лечењу и оспособљавању спада у мултисекторске услуге социјалне заштите, као приоритетни корак види иницирање потписивања протокола о сарадњи између ресора надлежних за пружање ове услуге. На самом крају председавајућа се захвалила свима на учешћу и доприносу квалитетнијем сагледавању ове значајне теме.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА
Ана Брабичић

